

21 oktober 2025

Naar een hyper-improductieve samenleving

De Raad voor Volksgezondheid en Samenleving houdt een pleidooi voor meer rust. Friso de Zeeuw ziet liever het tegenovergestelde.

[Friso de Zeeuw](#)

Realisatie van gebiedsontwikkeling is enorm complex geworden, met een toenemend aantal betrokkenen, groeiende ambities en gedetailleerde regelgeving. Het tempo ligt daarom steeds lager en de kosten stijgen. Dan schiet het sleetse en vrijblijvende ‘verbinden’ schromelijk tekort als voornaamste competentie van jonge mensen in het vak. Het gaat vooral om ploeteren, duwen, volhouden, relatietherapie en creativiteit. Het zo nodig aangaan van een stevig conflict en op z’n tijd een beetje ondeugendheid hoort daar ook bij.

Dit vergt een sterke betrokkenheid en stevig arbeidsethos. En een mentaliteit die zich niet verdraagt met vaste kantoortijden. Doorwerken na vijven om de vergunning rond te maken. ‘s Avonds naar de raadsvergadering of een participatiebijeenkomst. Vervelende telefoontjes plegen naar een stakeholder die zijn huiswerk maar niet op tijd aflevert. Deze ‘even doorwerken na vijven-mentaliteit’ zou wel eens de grootste versneller kunnen wezen.

Ik herken mij dan ook totaal niet in het beeld van een ‘hypernerveuze samenleving’ dat de [Raad voor Volksgezondheid en Samenleving](#) onlangs schetste. Met een kamerbreed pleidooi voor meer rust, ontspanning, ‘afschakelen’ en minder prestatiedruk. ‘Vertraging’ moet ‘centraal komen te staan als basiswaarde van onze samenleving.’ Een softwarebedrijf als AFAS kan zich wellicht arbeidsvoorwaarden permitteren die hierop inspelen. Voor gebiedsontwikkeling en de woningbouwplanning zou opvolging van deze adviezen desastreus zijn: nog meer vertraging.

De directeur van ondernemerskoepel VNO/NCW, Fokko Vijselaar, verbaasde zich in het FD ook over het pleidooi van deze toch niet de eerste de beste adviesclub. Onder het motto [‘Niet lummelen maar productiever werken’](#) wijst hij op een ander verschijnsel dat het realiseren van plannen parten speelt. Hij stelt dat we elkaar steeds meer onderling aan het werk houden, zonder iets op te lossen. ‘Het leger van hoogopgeleide beleidsmakers - de ‘homo universitatis’ - maakt elk probleem groter en complexer. Nu wordt elk probleem zo ingewikkeld gemaakt, dat er altijd wel een reden is om niets te doen’. En, zo voeg ik eraan toe, dan krijgt het vraagstuk de eretitel ‘wicked problem’. Waarna de overheid een duur adviesbureau opdracht geeft om de kwestie te ontrafelen. Vervolgens gaat zich er een polderbrede ‘overlegtafel’ over buigen, meestal vruchteloos.

Bestuurskundige Jaring Hiemstra, zelf partner van een organisatieadviesbureau, schreef in 2023 een [essay](#) waarin hij een aansprekend voorbeeld opvoert: ‘Alleen al op rijksniveau kennen we in het fysieke domein vierentwintig nationale programma’s van verschillende ministeries die de ruimtelijke keuzes bepalen. Dat varieert van het Deltaprogramma tot het Nationaal Programma Landelijk Gebied, van het Nationaal Programma Regionale Energiestrategieën tot het rijksbrede programma Nederland Circulair en het Nationaal Programma Woningbouw. Op andere beleidsterreinen is sprake van een vergelijkbare situatie. Doordat de programma’s eigen gedetailleerd beleid, financiering en uitvoeringsprogramma’s ontwikkelen, ontstaat er verkokerde urgentie. Gevolg hiervan: onlogische maatschappelijke uitkomsten.’

Hiemstra bepleit het slopen van de ‘dikke tactische beleidslaag’ tussen strategie en uitvoering. Ik denk dat we langzamerhand te veel universitair geschoolden afleveren, met name in de alfawetenschappen. Daarvan krijg je geen hypernerveuze maatschappij, maar wel een hyper-improductieve samenleving.